De Levende Natuur 13 (8):152-155 (1908)

HET GEKRAAGDE ROODSTAARTJE.

(Erithacus phoenicurus.)

(Vervolg van blz. 128).

Het Gekraagde Roodstaartje behoort tot de trekvogels. Zelfs opgekweekte vogeltjes maken in miniatuur den trektijd mede. Dit heb ik ook duidelijk waargenomen. Midden April ziet men het hier komen om in het einde van — of soms reeds half September (naar gelang van de weersgesteldheid) weer te vertrekken naar het zuiden, in tegenstelling van het Zwarte Roodstaartje, dat hier soms overwintert. (Ook op den trektijd kom ik straks terug).

Heb ik U nu de levenswijze verteld van het volwassen vogeltje, dan rest mij nog de aangename taak U in de kleinste bijzonderheden 't jonge vogeltje te schetsen. Dit beloofde ik U immers in den aanvang mijner bijdrage.

Hiertoe overgaande sla ik mijn vogeldagboekje open over 1907 steeds voeling houdende en zoo noodig vergelijkingen makende met de aanteekeningen voorkomende in dat van dit jaar.

2a.

Het Gekraagde Roodstaartje.

En ik breng U nu bij een nestje (het is 8 Juni 1907), tijdelijk door mij geplaatst in eene groote kist, waarvoor klein vogelgaas is geslagen, waarin zes jonge Gekraagde Roodstaartjes zitten ongeveer 14 dagen [1]) oud. Met de kopjes naar ééne richting gekeerd, wachten zij op vaders of moeders lekkere hapje en zien ons met heldere zwarte kijkers verbaasd aan. Enkelen trekken even de schouders op. De spits. breede snavel met in de hoeken gele randjes trekt een oogenblikje onze aandacht.

3.

Van boven donkerbruin gekleurd, ontwaren wij op hunne borstjes kleine grauwe appelvlekjes op eenen bruingelen achtergrond en wat leuke staartjes, ½ cM. lang iets naar boven gekeerd, zoolang zij in het nestje zitten. Penteekening 2*a* geeft u een voorstelling van het pas uitgevlogen jonge vogeltje. Was het niet de roodbruine staartpennetjes, welnu ze zouden ons niet hebben kunnen wijsmaken, dat de mannetjes onder die kleine kleuters eenmaal zoo'n mooi pakje zouden dragen als vader. Kalm wachten we nu af wat er komen zal. De vader der kleintjes rijgt in één oogwenk zeker wel vijftien versche mieren. eieren in den snavel, welke even spoedig in de gapende keeltjes verdwijnen der luid tjilpende diertjes en zoo gaat het bij tusschenpoozen voort. Het mannetje ziet ons wel, doch gaat rustig zijne gang zich zelf vergetende. Op deze wijze bracht de vader zijn kroost groot in gevangenschap.

4.

Het wijfje heeft zich nimmer om de kleintjes bekommerd, waaruit ik heb moeten opmaken, dat het hunne moeder niet is geweest.

Woordelijk zal ik nu mijne aanteekeningen betreffende de Gekraagde Roodstaartjes laten volgen, moet ik even uw geduld op de proef stellen, en kunnen wij daarna eens zien, wat wij wijzer zijn geworden.

Den 12den Juni — ik spreek u natuurlijk nog steeds over 1907 — dus vier dagen later heeft een der jongen het nestje verlaten, doch den volgenden morgen zit het weer behoorlijk bij de anderen in het nestje. 13 Juni 's avonds alle jongen zijn uitgevlogen, die den morgen daarop weer in het nestje zitten. 14 Juni vliegen al de jongen uit, zetten zich op de stokjes, komen niet meer in het nestje terug; de staartjes zijn 2 cM. lang, dus in tijd van zes dagen vier maal zoo lang als op 8 Juni. 19 Juni twee vogeltjes eten alleen. 25 Juni een der jongen zit te kweelen (een der donkersten). 8 Juli in de borst van dezen vogel is één rood veertje. 11 Juli, dezelfde vogel heeft meer roode veertjes in de borst; kan worden opgemaakt, dat de donkerst gekleurde vogeltjes mannetjes, de lichter gekleurden wijfjes zijn, alzoo 4 mannetjes en 2 vrouwtjes. 19 Juli, een der jongen krijgt het witte bandje op den kop. 21 Juli, het vierde mannetje wordt rood in de borst. 22 Juli, de jonge vogels eten elkanders uitvallende veertjes op. 23 Juli, het mannetje dat het eerst rood in de borst is geworden, wordt blauw op kop, rug en vleugels. 2 Augustus, twee jonge mannetjes roepen elkander toe „oeiet-oeiet-oeiet". 5 Augustus, alle mannetjes hebben het roestroode borstje en ook het witte bandje op den

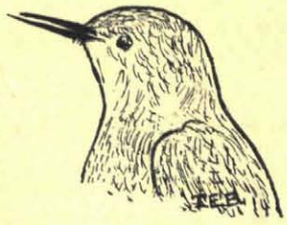

5.

[1]) In *Aviculture* 1907 N°. 46 vermeldde ik abusievelijk 3 weken.

De Levende Natuur 13 (8):152-155 (1908)

kop is bijna voltooid. De zwarte befjes zijn echter nog niet geheel gereed. 18 Augustus, een der jongen zit zeer luid te zingen. 6 September, een der mannetjes heeft het zwarte befje gekregen; een ervan zit bij schemerdonker te zingen.

Gelukkig, we zijn er en u weet, geschiedenis is vervelend.

Zeer vlug zijn deze vogeltjes opgegroeid, geheel op natuurlijk voedsel, en waren weldra even groot als de ouders, doch geheel in nestvederdos, u daarnet beschreven.

Uit het vorengaande kunnen we dus met zekerheid opmaken, dat in nagenoeg dertien weken de jonge vogels volkomen de ouders gelijken.

Deze aanteekeningen komen nagenoeg overeen met de door mij gemaakte notities over dezen zomer van door mij opgekweekte Gekraagde Roodstaartjes.

Ongeveer drie weken oud verlaten deze vogeltjes, hoewel nog zeer klein, reeds het nestje, terwijl zij, ongeveer een maand oud zijnde, alleen kunnen eten. (Op 5 Augustus 1907 verkregen de oude vogels dan ook hunne vrijheid). Op dien leeftijd kunnen zij al heel lief kweelen en beginnen dan weldra te roepen (tiktik... tik oeiet-oeiet-oeiet). Zes weken oud geworden zingen de mannetjes reeds als volwassen vogels.

De kleurverandering bij de jonge mannetjes heeft alzoo op de volgende wijze plaats. Eerst komen er langzamerhand roestroode veertjes in het borstje, daarna ziet men het bandje op den kop wit worden en vervolgens wordt de plaats bestemd voor het zwarte befje grauwachtig bruin. 't Laatst worden kop en rug blauwgrijs.

Het spreekt wel van zelf, dat gedurende dit ruiproces de nestveertjes geregeld uitvallen, welke geregeld worden opgepeuzeld door de jonge vogels, die blijkbaar geen nadeel ervan hebben ondervonden.

De kleurverandering der wijfjes loopt niet zoo erg in het oog, vereischt meer oplettendheid. Het wijfje erkent men al dadelijk aan de iet of wat lichtere kleur in nestvederpakje, zooals wij straks hebben gezien. De eenige verandering welke men bij het waarneemt is een wit streepje loodrecht naar beneden, dat op het keeltje vlak onder den snavel loopt, hetwelk later een lichtgeel vlekje blijft en het eenvoudig diertje een lief helder aanzien geeft.

Wordt geen onheil waargenomen, dan zit het anders zoo slanke vogeltje heel rustig op één pootje. Verkeerdelijk wordt doorgaans verondersteld, dat het vogeltje altijd zoo slank is als op het oogenblik, dat het ons bemerkt. Het vliegt dikwijls reeds weg of maakt aanstalte daartoe. Penteekening 1 geeft u dan ook eene voorstelling van het vogeltje, zooals het onbespied in de natuur wordt aangetroffen. Toen ik u dit vogeltje teekende, het was den photograaf niet mogelijk een goed gelukt kiekje te maken, zat het op één pootje rustig te zingen,

Dit zingen is toch werkelijk heel fraai, doch zeer melancholisch en doet denken aan een klein klaterend beekje. Het geluidje is kristal helder en zuiver. We hebben echter gezien, dat het zingen van het Gekraagde Roodstaartje gemoedsuitingen zijn van beurtelings lief en leed, soms daaruit hevige toorn spreekt.

En nu zal ik u mijne bevindingen mededeelen van het volwassen mannetje. Denkt menigeen, dat alle mannetjes precies op elkander gelijken, toch zal men bij nadere kennismaking deze gedachte geheel laten varen. Het gaat er al net mede als bij de menschen.

Vele mannetjes heb ik gehad en ook in de natuur aangetroffen, waarvan ik nauwkeurige aanteekeningen heb gehouden. Voor die studie had ik er in Mei van dit jaar slechts voor eenige dagen zestien bij elkaar in mijne groote buitenvolière. (Stelt u gerust, ze werden allen ongedeerd weder losgelaten in den besten welstand). Evenals het vorige jaar ben ik ook nu weer tot de slotsom gekomen, dat men deze vogeltjes of liever mannetjes gevoegelijk kan splitsen in twee soorten. De eerste namelijk zijn die mannetjes, die het zwarte befje van onderen recht afgesneden hebben, de tweede soort telt de mannetjes, die dit befje hebben van onderen in eene stompe punt of in eene scherp gebogen lijn uitloopende. Vergelijkt hierbij penteekening 1 en 3. Weer anderen krijgen pas het zwarte befje na den tweeden rui en hebben het als penteekening 4 u aangeeft.

Overigens heb ik kunnen constateeren, hebben de mannetjes dezelfde eigenschappen. Sommigen verschillen echter iets van kleur in de borst, zijn iets lichter gekleurd dan gewoonlijk, doch de meesten, ook in de vrije natuur is mij dit opgevallen, zijn op de borst roestrood gekleurd.

Ik moet u echter nog verhalen, dat ik in het voorjaar een mannetje had, dat op de borst lichtgeel oranje was, terwijl het buikwit bij dit vogeltje zeer hoog zat, dus boven de pooten. (Vergelijkt penteekening 1). Het befje was van onderen recht afgesneden, en behoorde het diertje dus tot de eerste soort, waarin ik u de mannetjes splitste. Dergelijk exemplaartje zag ik nimmer. Opgekweekte mannetjes krijgen onder het zwarte befje een wit streepje, hoogstens 2 mM. breed en hebben in het roestrood op de borst witte stipjes. Het kunstvoeder brengt deze kleine kleurverandering teweeg.

Ook de vrouwtjes kan men splitsen in twee soorten. De eerste soort heeft een lichtgeel-, de tweede een lichtroodbruin borstje. Beiden hebben echter dat mooie Napelsgele vlekje op het keeltje, overigens dezelfde eigenschappen.

Eenige afwijkingen nam ik duidelijk waar bij den snavel van twee wijfjes. Penteekening 5 geeft u hiervan eene voorstelling.

De Levende Natuur 13 (8):152-155 (1908)

(Abnormaliteiten treft men in de vogelwereld meer aan. Op sterk water heb ik een voldragen levensvatbare vrucht van eene Postduif met twee koppen).

Het Gekraagde Roodstaartje ruit tweemaal 's jaars, te weten vóór den voor- en najaarstrek. Zeer goed hebben mijne pleegkinderen op die tijdstippen hunne pakjes verwisseld.

Eerst vallen de borstveertjes uit, daarna de staartpennen, te beginnen met de buitenste, de beide middelste donkerbruine pennen vallen het laatst uit. Terwijl de staartpennen weer aankomen, vallen de vleugelslagpennen uit, zoodat nagenoeg in zes weken het ruiproces ten einde loopt.

Was ik vroeger, evenals allicht velen onder u, de meening toegedaan, dat vogeltjes in den ruitijd niet zingen, thans heb ik ondervonden, dat de mannetjes in hun ontredderd pakje (het leken wel balletjes) nog heel lief zaten te zingen.

Zooals ik u reeds zeide, broeden de Gekraagde Roodstaartjes hier tweemaal gedurende hun zomer verblijf. Waar wij nu hebben gezien, dat de jongen van het eerste broed in het begin van September (trektijd) eerst het pakje der ouders hebben gekregen, staat het bij mij vast, dat de jongen van het tweede broed de reis naar het zuiden moeten ondernemen in gedeeltelijk nestvederpakje.

Het wil mij dan ook voorkomen, dat de jongen van het eerste broed van het Gekraagde Roodstaartje verder wegtrekken dan zij van het laatste broed, ook al, omdat deze vogeltjes in den beginne niet zulke uitstekende vliegers zijn en uiterst tenger.

Wilt u mijn oordeel vernemen over het Gekraagde Roodstaartje, welnu, dan moet ik u al dadelijk zeggen, dat ik niet geheel onpartijdig ben, het is mijn lievelingsvogel, doch veel kwaad zult u ook wel niet van dit beestje weten. Bovendien is het een zeer nuttig vogeltje, we kunnen het niet hoog genoeg houden. Het behoort immers tot de insecten eters. Ik kan u ervan niets dan veel goeds ver tellen.

Aan gewicht eet het Gekraagde Roodstaartje gemiddeld per dag 14½ gram voedsel op. Hoeveel insecten moet het daarvoor wel vangen! Op kunstvoeder groot gebracht, heeft het voor de natuur geene waarde meer. Genomen proeven om opgekweekte vogeltjes later de vrijheid te geven leden schipbreuk en ook van derden, die dit eveneens hadden beproefd, hoorde ik allerellendigste staaltjes. Ik zal u de medegemaakte treurige tafereeltjes maar niet schetsen, liever spoor ik u aan eventueel te helpen, waar jonge stumpers onverzorgd achterblijven, om, zonder uwe hulp, zoo aanstonds door poes lekker te worden opgepeuzeld.

Het nestje, waarin mijne pleegkinderen zaten is ter dege een fraai mandje, samengevlochten uit droge grasworteltjes, gedroogde blaadjes, mos en paardenhaar. Van binnen is het rijk met groote witte kippenveeren belegd.

Een Roodstaartjesnest.

Het nestje is bij mij nog in natura aanwezig, het werd gevonden eenige uren gaans buiten Arnhem op eene houtmijt. Thans heeft het een plaatsje gevonden in mijne nog jonge nestenverzameling en is het bijgezet op een door mij gemaakt miniatuur houtmijtje. (Alleen verlaten nesten in goeden staat zijnde, worden door mij bijgezet en verzameld.)

De foto geeft het u duidelijk weer.

Ik zou nog eene groote deugd vergeten te vermelden van het Gekraagde Roodstaartje. Dagelijks neemt het stellig eens, doch dikwijls twee malen een bad. Het zindelijke vogeltje zou niet gaarne één dag overslaan.

Ik ben nu aan het slot mijner bijdrage en geloor dezen vogel van a tot z met u te hebben behandeld. Wilt u er nog meer van weten, meldt u gerust, mij ging niets onopgemerkt voorbij, ik ben bereid u in alle opzichten nader in te lichten.

Dit zal denk ik wel niet meer noodig zijn.

Ik vertrouw thans het aangename, verbonden aan het opkweeken van vogels, met het nuttige te hebben vereenigd, u mijne studie van het Gekraagde Roodstaartje deelachtig te hebben gemaakt.

Ondanks het behalen van drie zilveren medailles op tentoonstellingen zijn mijne pleegkinderen niet hoogmoedig geworden, gebleven die ze waren.

De Levende Natuur 13 (8):152-155 (1908)

Slechts het overvloedig toedienen van „lekkere hapjes" op die bewuste dagen moet hun ongetwijfeld de overtuiging hebben gegeven, dat hun baas in zijn knollentuin is geweest.

Arnhem, 17 September 1908. T. E. Bouma.

IETS OVER ZONNEVISSCHEN.

Schoone, interessante en gemakkelijk te houden aquarium-visschen zijn de Zonnevisschen of Centrarchiden. Op één soort na, de weinig belangrijke Kuhlia van Z. O. Azië en Z. Afrika. Uit dat deel van N. Amerika komend, waar een gematigde luchtgesteldheid heerscht, veelal levend in weinig of niet stroomend water, gevoelen zij zich volkomen tehuis in een goed beplant aquarium, waarin zich eenige steenen bevinden; want meesttijds verblijven zij in ruim bewassen water met steenachtigen kant, en eischen tot voedsel niet anders als wormen en rauw rundvleesch, ja stellen zich bij ons ook eenigen tijd tevreden met miereneieren.

Hun wijze van leven is van die onzer meeste aquarium-visschen verschillend. Zij „staan" goed, schieten plotseling toe op hun voedsel, maar vertoonen — helaas — een nijging om zich achter rots of steen, of in een rotsholte schuil te houden. Ze vervaardigen een nest, terwijl hun vorm en kleur hun een eerste plaats, onder de niet-tropische zoetwater-visschen verzekeren.

Over 't algemeen is die vorm rond, het meest bij den Schijfbaars, die $1^8/_{10}$ à 2 maal zoo lang is als hoog, bij den Zonnevisch, de Oorvisschen en Diamantbaars, die 2 à $2^1/_4$ maal zoo lang zijn als hoog, het minst bij den Zwartbaars en den Forelbaars, wier lengte resp.: $2^3/_4$ à $3^1/_2$ en 3 à $3^1/_2$ maal hun hoogte bedraagt.

De schubben der Centrarchiden zijn nog al groot, hun rugvin en aarsvin bezitten stekels, terwijl hun borstvin van één stekelstraal is voorzien. Aan het einde der kieuwplaten bevindt zich bij eenigen een met huid bekleeden rand, bij anderen een huidlap, welke huidlap bij de Oorvisschen bijzonder sterk is ontwikkeld. Vandaar de naam dezer laatsten.

De eerste Centrarchiden, die in Europa kwamen, waren de Zonnevisch en de Steenbaars. Beide ontving in 1877 de kweeker P. Carbonnier te Parijs van Begg uit Canada. Met het fokken van den Steenbaars kon men in den aanvang niet slagen, want eerst in 1887 gelukte het M. v. d. Borne, te Berneuchen in N. O. Duitschland, broed van deze te erlangen. Voorspoediger ging het met de teelt van den Zonnevisch. In 1880 reeds werd deze gefokt door Carbonnier in een bassin van 10 M. middellijn te Champigny, en in 1887 was Emile Bertrand zoo gelukkig om in een vijver te Versailles van 23 exemplaren 500 jongen te verkrijgen, terwijl hij in het volgend jaar er eenige duizenden zag uitkomen.

Een der eerste inrichtigen, waar men dezen nieuw ingevoerden visch aankocht, was het Aquarium in Artis, en met goed gevolg werd hij daar gehouden. Dr. C. Kerbert, de directeur, deelde mede, dat men er in 1888 nog Zonnevisschen bezat van Carbonnier's eerste kweeksel (1880), iets wat pleit èn voor de deugdelijkheid van dit broed èn voor de goede wijze, waarop de dieren in het Aquarium worden behandeld.

De invoer en acclimatiseering van de andere Centrarchiden, die wij thans in Europa in de kweekerijen bezitten, dateert van later: die van den Diamantbaars van 1895; die van den Schijfbaars van 1897. Deze werd het eerst gekweekt door den kweeker W. Geyer te Regensburg, daarna door generaal v. Depp en den kweeker P. Nitsche te Berlijn.

De Centrachiden bouwen, zooals ik zei, nesten en bewaken hun broed. Op een zandigen of slijkachtigen bodem, aan den oever, vaak bij een overhellend steenblok, vervaardigen zij 't nest, dat schotelvormig is. Zij doen dit door in een kring van $^1/_3$ tot $^1/_2$ M., ja, soms wel van 1 M. doorsnede, zooveel mogelijk alle plantenstengels en -wortels uit te trekken en weg te brengen. Zij werken, zoowel door wenden en draaien van het lichaam als door waaien en slaan met staart en vinnen den bovenlaag van den boden met de zich daarin bevindende steenen en de deelen van planten, welke nog zijn achtergebleven, op zijde, waarbij deze voorwerpen dan van zelf een wal vormen om de ontstane holte.

Zoodra dit verricht is staat de visch als een schildwacht boven het nest. Komt er een werkelijke of vermeende vijand in de nabijheid, dan zet hij de rugvin op, doet de borstvinnen trillen en zwemt dreigend op den indringer los.

Het wijfje zet de eieren af op den bodem, waarna het mannetje ijverig aan 't waaien gaat met de vinnen, om lucht in 't water te houden en 't nest vrij te doen blijven van aandrijvende onreinheid. Bij deze bezigheid, evenals bij het bewaken, wordt hij afgelost door zijn gade, die ook met hem de bewaking deelt van de pas uitgekomen vischjes.

Meermalen is het geschied, dat ook in ruime aquaria Centrarchiden tot het maken van een nest en het teelen overgingen, eenige keeren zelfs terwijl zich ook andere visschen er in bevonden, die dan zorgvuldig op den noodigen afstand werden gehouden.

Behalve de Zwartbaars, *Micropterus dolomieu Lacep.*, die vaal zwart is, zijn alle Centrarchiden fraai, doch niet in gelijke mate. De Zilverbaas, *Pomotus hexacan-*